Aenmerkingen over de verwaerloozing der Nederduitsche tael

Ph. Blommaert

bron
Ph. Blommaert, ‘Aenmerkingen over de verwaerloozing der Nederduitsche tael.’ In: n.n., *Nederduitsche letteroefeningen*. Gent, 1834, p. 11-30.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/blom013aenm01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

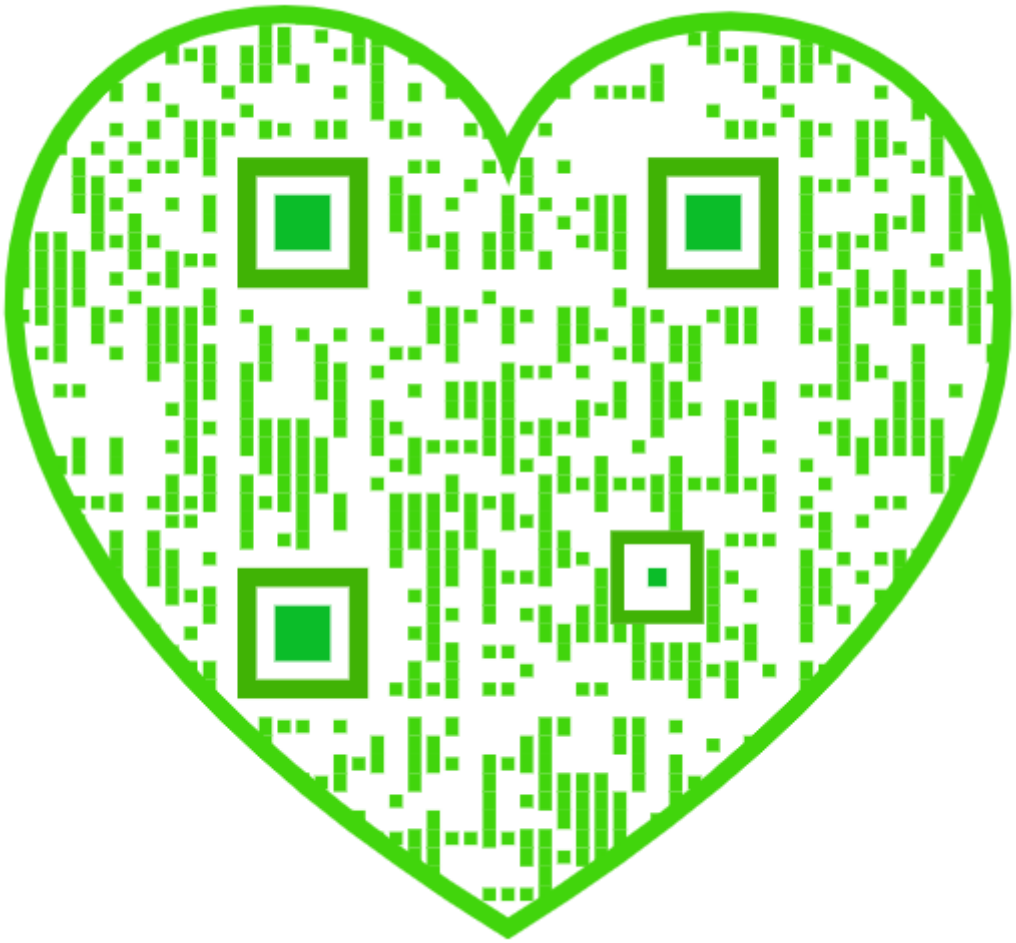

Aenmerkingen over de verwaerloozing der Nederduitsche tael.

§. 1.

Niets staet zoo naeuw met de eigene grondbeginselen eener natie in verband, als de volkstael. Het is de tael, die dezelfde denkwyzen door al de rangen der maetschappy verspreidt; die de verscheidenheid der volken doet onderkennen, en gevolgenlyk de nationaliteit vormt.

Derhalve is het aen een vaderlandsch Bestuer, als plicht, opgelegd, de volkstael byzonderlyk voor te staen.

De tael der inwooners van Belgie is deels Vlaemsch, deels Waelsch. Nogtans wordt het Vlaemsch veronachtzaemd, en is het Fransch alleen in de handelingen der regering ingevoerd.

De redenen, welke ter verdediging van dit stelsel voorgegeven worden, zyn voornamelyk, *dat de meeste Belgen Fransch spreken; of ten minste, dat de voornaemste onder hen Fransch kennen;* en verders, *dat het Nederduitsch ruw en onbeschaefd is*.

Voor allen vooringenomen Belg, die met zyn geboorteland niet onbekend is, ware de wederlegging van dit stelsel volkomen onnoodig; doch daer er mogelyk velen, uit voor-oordeel of onwetendheid, hierin ter goeder trouw zyn, zoo gaen wy deze gewaende verdedigingsmiddelen opvolgenlyk onderzoeken.

Men behoeft slechts de brooze optimmering der redeneringen van de vyanden der vlaemsche tael wat van dichter by na te speuren, om van derzelver zwakheid overtuigd te zyn, en ze geheel te zien instorten.

§. 2.

Is het waer, dat de meeste Belgen fransch spreken? Een statistiek onderzoek der vlaemsch en waelsch sprekende bevolking van het ryk zal hier het klaerste licht op werpen.

Provintien, waer de volkstael nederduitsch is.	Bevolking:
West-Vlaenderen	542000
Oost-Vlaenderen	661000
Antwerpen	380000
Braband (*Nyvel uitgez.*)	377000
Limburg	307000
	2,267,000

Provintien, waer de volkstael waelsch is.	Bevolking:
Arrondissement Nyvel	97000
Henegauwen	530000
Namen	180000
Luik	314000
Gedeelte Luxemburg (1)	127500
	1,248,500

Deze opgave, uit echte bronnen overgenomen, bewyst klaerlyk, dat twee derde van de Belgische bevolking vlaemsch spreken, en dat het waelsch slechts by een derde gedeelte der ingezetenen de volkstael is. Zoo ziet men niet alleen, dat de meeste Belgen, als volkstael, geen fransch spreken; maer wat meer is, dat deze tael niet tegen de Belgische kan opwegen, die door de grootste bevolking, en bovendien in de rykste en aenzienelykste provintien, gesproken wordt (2).

§. 3.

Is het waer, dat ten minste al de voorname luiden fransch kennen? - Dit voorgedragene is niet meer gegrond dan het voorgaende.

Veronderstel zelfs voor een oogenblik, dat het zoo mochte wezen; dit ware toch geene reden, om een zoo verderfelyk gebruik, door een klein getal ingevoerd, aen het overige en talryker gedeelte der natie op te dringen. Maer, daer deze

veronderstelling bezyden de waerheid is, behoeven wy deze redenering ter onzer hulp niet in te roepen.

Ik weet het: de Fransche tael, als eene hoftael aenzien zynde, wordt hier en daer by de gezelschappen in de groote

steden aengenomen; doch er bestaen weinige huisgezinnen, die de moedertael in den huisselyken kring niet gebruiken en handhaven.

Maer wat verstaet men eigenlyk door het gezegde van *voorname luiden*? - Zyn het de jonge heeren, die hunnen ledigen tyd in de koffyhuizen doorbrengen, en alle vermaken naloopen? Dan zal het voorgehoudene mogelyk waer wezen. Velen dezer trachten, ik herken 't, het fransch na te praten; maer zyn dezen ooit de steunsels van den staet?

De wezenlyke voorname luiden in een land zyn die, welke door den keus hunner medeburgeren aen het roer der gemeente geroepen worden: Burgemeesters, Schepenen, Raedsleden zyn voorname luiden. Ik versta verders, in een meer uitgebreiden zin, onder deze benaminge allen, die, door aenzienelykheid, vermogen, nuttige kennissen en hanteringen, den staet ten voordeele verstrekken.

Wel nu, zeer velen van deze voorname ingezetenen van Belgie kennen, noch verstaen fransch; en nogtans alles, waer in zy het grootste belang hebben, wordt hun door het bestuer in deze vreemde tael voorgedragen.

Is het inderdaed niet drukkend, dat de Burgemeesteren, ten platten lande door hunne gemeente gekozen, zelve hunne plichten byna niet kunnen vervullen; daer zy geen fransch kennende, de betrekkingen met de regering niet in staet zyu te onderhouden? Is het niet vernederend, dat zy zich Secretarissen, die het fransch machtig zyn, moeten aenschaffen, en het hun toevertrouwde ambt aen dezen overlaten, ja, om zoo te zeggen, afstaen?

§. 4.

Is het waer, dat het Nederduitsch ruw en onbeschaefd zy? -

De hedendaegsche Noordsche talen nemen haren oorsprong van de, voorheen zeer verspreide, Teutonische spraek. Het Hoogduitsch, Engelsch en Nederduitsch zyn gezusters, en alle stammen van deze ééne moeder af.

Jonger dan eenige andere dezer talen, was de Nederduitsche vóór andere aen vaste regels verbonden; en daer zy geene versmelting met andere talen (gelyk het Engelsch en Fransch) heeft moeten ondergaen, behield zy steeds hare oorspronglyke zuiverheid, en was in de XIII.e eeuw, toen by velen onzer naburen nog geen schyn van volkstael bestond, zoo beschaefd reeds, dat een Jacob van Maerlant en een Jan van Helu dezelve, tot het schryven hunner berymde chronyken, niet onverdienstelyk gebruikten.

Later verloor de tael veel van hare net- en kieschheid. De overgang des gezags in handen van vreemde vorsten, de verkeering met vreemde volken, en vooral de ongelukkige tyden der burgerkrygen, die Nederland deerlyk teisterden, waren de voornaemste oorzaken der verbastering. Daer ook het Latyn, als tael der geleerden, gebruikt werd, zoo bleef de volkstael veeltyds veronachtzaemd, en van alle beoefening verstoken.

Nogtans, na de herleving der schoone letteren in Italie, omtrent de XVI.e eeuw, begon men ook hier, op 't spoor van Petrarcha, zich op de moedertael meer toe te leggen. Dan reeds evenaerde, en welhaest overtrof onze tael in sierlyke voortbrengselen vele der overige talen van Europa.

En 't is deze tael, die men heden voor ruw en onbeschaefd wil doen doorgaen! Indien men haer dit immer had kunnen ten laste leggen, nimmer was dit minder dan nu het geval; groote veranderingen hebben dieswege plaets gehad. En nu dat zoo vele verdienstelyke Mannen hunne verhevene gedachten met het tooverkleed dezer tael zoo kunstig weten te omhangen, moet dit verwyt, zoo onbezonnen als kwaedwillig, van zelfs vervallen.

Hoe ryk is onze tale niet in eigene en oorspronglyke schoonheden! zy heeft voor eerst, als het Latyn en Griekscb, het voordeel der woordverplaetsing en woordkoppeling: wat kracht en nadruk zet dit aen de voordracht niet by? Van daer het voorrecht, dat wy hebben, om de oude classieken in onze tael, als het ware, letterlyk over te brengen; daer wy byna

alle hunne zinswendingen met dezelfde sierlykheid en kracht kunnen gebruiken. De Franschen en Engelschen, aen eenen vasten gang in de woordvoeging verbonden, kunnen vele der grieksche en latynsche uitdrukkingen slechts door omschryving vertalen.

De Nederduitsche tael is ook tot het bestuderen der wetenschappen zeer gepast: zy bezit eigene wortelwoorden, waerdoor zy alle nieuwe uitvindigen, zonder dier benamingen aen vreemde talen te ontleenen, kan uitdrukken; hare gemakkelyke woordkoppeling, waerdoor zy veelvuldige gedachten in één enkel woord besluit, is hier toe ook allergeschikst. Het voordeel, dat deze hoedanigheid, in tegenoverstelling van de Fransche tael, oplevert, is licht te bevatten. By ons geeft de naem zelf van het genoemde voorwerp de bedoelde zaek reeds meer dan oppervlakkig te kennen; terwyl dit met de Fransche tael geheel anders gelegen is: wil men ze tot het leeren eener kunst gebruiken, men moet voorafgaendelyk de benamingen, die er in voorkomen, en derzelver beteekenis, meestal uit de Grieksche tael ontleend, verstaen kunnen (3).

Vreemdelingen alleen beweren, dat onze spraek, door opeenstootende medeklinkers stroef en hardluidende is; ter oorzake, dat hun de echte uitspraek onbekend is. Wat de vereeniging der medeklinkers aengaet, het Vlaemsch is ten dezen opzigte vry te spreken van scherpheid. Zy verheft zich in zacht en welluidendheid boven de andere Duitsche tongvallen, en is van hardklinkende toonen zeer gezuiverd; niet zonder reden zong een groot Taelkundige haer het volgende ter eere:

> Niet vruchteloos verheft in Brugges wallen
> De vaderlandsche Taal het hoofd.
> Het vlaamsche Dietsch, *'t zachtklinkendste van allen,*
> Zal eenmaal weêr in stouter tongval brallen;
> Zijn glans was slechts in schijn verdoofd.
> (KINKER.)

Wat meer is, zy bezit zeer veel klanknabootsende woorden, die aen onze dichtkunst eene wonderlyke welluidendheid, en zelfs iets toonkundigs, byzetten; eene schoonheid, waerin mogelyk geene andere tael haer overtreft.

Hoe meesterlyk heeft onze landgenoot, de heer P. Van Duyse, hier van weten gebruik te maken! daer zyn gedicht den lof onzer tael behelst, zoo hale ik, tot 's lezers overtuiging, het volgende daeruit aen:

Aenspraek tot de tael.

Hoe manlijkstout klinkt uw te zaamgepreste toon,
Als hij ons 't woeden schetst der bloedige Belloon!
Het krijgsvuur schijnt in u een hooger vuur te wekken.
Dan maalt des Dichters hand, met onnavolgbre trekken,
Het losgedonderd schot, met bulderend gebrom;
't Schelklinkende klaroen, by 't rommelen der trom,
En 't zwaard, dat, klettrend, krast op de overkruiste zwaarden,
En 't snorkend brieschen van de hijgendmatte paarden,
Of 't alverslindend vuur, dat door de straten snort;
Daar Mavors, als een storm, op bleeke burgren stort;
Wie krijgers, losgespat in razernij, doorhakken,
En die met paarschen mond den flaauwen doodsnik snakken.
Hier hoort men in zijn zang het schettren den trompet,
't Losbarsten des mortiers, en 't schuiflen van 't musket,
En 't schrikgehuil, dat met het vuur, tot aan de wolken
Zich opheft, - als of 't rees uit 's afgronds holle kolken;
De doodklok, die, met dof geklep, verflaauwend klinkt,
Terwijl de toren krakt en kraakt, en nederzinkt.
Maar teeder lispelt zij, wanneer zij de oorlogsvanen
Voor Mavors minnares ontsnelt naar mijrtenlanen;
Van hare aanvalligheên op zachte toonen speelt,
Van 't rozenmondje, dat een' ijzren boezem streelt,
Van zoete kusjes en verrukkelijke lachjes,
Van teedre zuchtjes en ontvlamde minneklagtjes.
Bewondrenswaarde taal! - nu dondert hare toon,
Dan rolt hij vloeijend voort, en staag is ze even schoon. (4).

§. 5.

Tot dus verre hebben wy klaerblykend bewezen, dat het grootste deel der Belgen de Nederduitsche tael spreekt; dat de voorname luiden, schoon sommige de Fransche tael ook kennen, algemeen nogtans het Vlaemsch niet onmagtig zyn;

eindelyk hebben wy iets van hare schoonheden en rykdom aen den dag gelegd, en bewezen, dat zy, wel verre van ruw te zyn, in tegendeel als zeer beschaefd en zacht en krachtig zich voordoet; dus allergeschikst om by het Besstuer te worden gebruikt. Verre van ons nogtans de gedachte, om uit het aengehaelde te besluiten dat de Regering de Belgische tael alleen en uitsluitend hier te lande in gebruik diende te brengen. Verre van ons, dat wy by de Walen onze tael met geweld zouden willen ingevoerd zien; neen! Dat elk het zyne behoude, en geen van beiden zyne spraek den anderen trachte op te dringen.

Hoog acht ik de rechten van een iegelyk; ik acht de vryheid der talen een der voornaemste rechten van een volk, en keur dus het uitsluitend gebruik der Fransche tael ten sterksten af.

Daer de ingezetenen van België deels Vlaemsch en deels Waelsch spreken, behoort men niet alleen de besluiten der wetgevende macht in beide talen kenbaer te maken; maer in de provintien, waer de volkstael Vlaemsch is (als in west-Vlaenderen, oost-Vlaenderen, zuid-Brabant, Antwerpen en het Limburgsche) diende men de provintiale betrekkingen, niet min dan de gerechtshoven, in het Vlaemsch in te richten; ten einde de inboorling dier provintien niet in de onaengename verplichting worde gesteld, eenen taelman in zyn eigen land, en voor zynen dagelykschen handel, noodig te hebben.

§. 6.

Het invoeren eener vreemde tael kwetst niet slechts de edelste rechten eener natie, maer oefent ook eenen allernadeeligsten invloed uit op de huishoudelyke gewoonten en zeden van den landzaet.

Door het verspreiden der Fransche tael wordt de gemeenschap met Frankryk gemakkelyker, en tevens nood-

wendiger. By gevolg dringen de fransche zeden meer en meer in ons midden; en God weet wat noodlottige gevolgen dit ons voorbereidt.

Men werpe een oogslag op de schouwburgen, die wy van de Franschen overnemen: de onzedigheid heft daer wel eens schaemteloos het hoofd; onder de uitlokkendste versieringen worden daer de misdryven, uit 's menschen bedorven hart opwellend, aen het volk voorgedragen, en, zonder eerbied voor alles wat eerbiedwaerdig is, stelt men daer de schandelykste neigingen, als eene *galanterie* of *faiblesse*, in een vleiend daglicht. Men dryft er den spot met deugden, die elk rechtschapen hart moet hoogachten, en onopgemerkt verspreidt men er het zaed ter ontwikkeling van het laegste wangedrag (5).

Niets strekt er tegen deze besmetting tot een betere borstweer dan eene, met Frankryks zeden niet strookende, eigenaerdige tael; onze moedertael dient ons tot natuerlyken scheidsmuer tegen dit zedenbederf. Dat men deze dan voorsta en begunstige!

§. 7.

De Fransche tael benadeelt ook op een gevoelige wyze de algemeene beschaving, en belet dat de verlichting zich tot de lagere klassen uitstrekke.

Schoon het vooroordeel tegen de volkstael sedert eenigen tyd meer en meer verminderd is, blyft de verslaefdheid aen de Fransche tael nog zeer ingekankerd; meestal de wetenschappelyke en geschiedkundige vakken worden hier nog in 't Fransch behandeld; en de volksklas, waer onder men veeltyds rechtgeaerde burgers vindt, wordt, op die wyze, van de mededeeling en opvatting dezer nieuw-verspreide kennissen verstoken.

En wat byzondere sierlykheid bezitten fransche werken, die de Belgen schryven? De geleerden zelve die zich

van deze tael bedienen, zyn haer niet volkomen machtig: wel zondigen zy niet tegen de spelling; maer wat den styl, het zoo genaemde *génie* der tael betreft, daerin schieten zy voorzeker te kort; en by gevolg moeten zy altoos voor de Franschen, die in hunne eigene tael schryven, onderdoen (6).

Wierd onze tael meer gewaerdeerd en beoefend, hoe velen, die nu onaengemerkt voorby glippen, zouden zich niet in de wetenschappen en letterkunde beroemd maken! Zoo lang het Latyn de tael der geleerden was, schitterde België boven alles uit; maer sints de naburige volken hunne eigene spraek beoefenen, zyn wy ver ten achteren, uit hoofde van het verwaerloozen der onze.

Een Hosschius, een Wallius wisten hunne denkbeelden in Latynsche gedichten niet onsierlyk uit te drukken; maer hoeveel lichter hadden zy dit niet in hunne moedertael gedaen, en hoeveel nuttiger waren hunne gezangen aen het Vaderland niet geweest! Vader Cats had dit begrepen.

Werken in de volkstael geschreven, roeien schadelyke vooroordeelen uit, verspreiden nieuwe uitvindingen en gezonder denkwyzen onder alle de rangen der maetschappy; en dit middel van beschaving ontberen wy; zoo dat de Belgen by de overige europische volken, die daervan in bezit zyn, ten onder moeten blyven.

§. 8.

Eindelyk, het allernadeeligst gevolg dat het gebruik eener vreemde tael na zich sleept, is het verdooven van den nationalen geest, die, even als de zeden, met de tael zelve van een volk zoodanig verknocht is, dat het onmogelyk is een afzonderlyk volksbestaen te hebben zonder eene afzonderlyke tael.

En inderdaed, eene tael bewyst het bestaen van een volk; zoo lang de aengeborene, de oorspronglyke tael in

een land heerscht, is hetzelfde volk nog altyd in wezen: de Parthenon kan zich nog uit zyne bouwvalligheid verheffen; maer de Romein, daer hy zyne oorspronglyke tael verzaekt heeft, zal nimmer zyne vroegere eigenaerdigheid terug winnen.

Het is immers de geographische ligging niet, het zyn geene bergketenen noch rivieren, die de verscheidenheid der volken aenduiden: de zeden en de tael alleen zyn de rechte kenteekenen van een onafhanglyk volk.

Zeden en tael vormen den volksgeest, en zy oefenen wederzyds op elkander zulk eenen invloed uit, dat de na- of voordeelige richting van eene dezer onmiddelyk op de andere terug werkt, en dat het gansche volkswezen tevens den weêrschok daervan gevoelt.

Wanneer is het staetkundig lichaem van een volk op zyn volkomenst ingericht? - Dan, als eenzelfde geest alle deszelfs leden bezielt, als de laegste met de hoogste standen zoodanig in verband staen, dat de minste trilling van een deel zich over 't geheele volk uitstrekt; dan doen dezelfde voorvallen dezelfde gevoelens en gevolgtrekkingen eerst ontstaen.

Deze gelukkige staet is zonder dezelfde tael onmogelyk. De tael is een onderlinge band, die alle de ingezetenen van een land, als 't ware, tot één huisgezin verstrengelt. Hoe groot waren de Belgen niet, toen zy door dit eendrachtssnoer verbonden waren! Wie bewondert hunne heldhaftigheid niet in de vaderlandsche krygen, waerin zy zegevierend de speer tegen grootere natien voerden?

Eigene zeden zyn de eerste en voornaemste grondvesten van een' onafhanglyken staet; eene eigene tael bewaert den oorspronglyken volksaerd, en vereeuwigt het volksbestaen.

Een volk, welks tael in eenen staet van verachting gehouden wordt, moet weinig beschaefd en verlicht wezen. Alle volk, dat zich zyne oorspronglyke tael laet ontne-

men, verliest het laetste steunsel zyner onafhanglykheid.

Wie zal dus niet trachten dien allesverdelgenden springvloed te stuiten? - Niet slechts de Regering van een land moet de volkstael onder hare bescherming nemen en voorstaen; maer gy, voornamelyk, geleerde Mannen, Ambtenaers en Hoofden van den staet, naer wien alles zich regelt! Aen U wordt het, als een edele plicht opgelegd, ter beantwoording in dit belangryk vraegstuk op te treden, den rechten weg tusschen beiden uitersten in te slaen, en het overig gedeelte der natie voortelichten.

Het zy zoo! en vreemde overheerschers zullen vergeefs de nationaliteit ons trachten te ontnemen; een algemeene en onafgebrokene tegenstand aen het vreemde door vaderlandsche mannen is onoverwinnelyk; noch geweld noch tyd kan er den indruk van te keer gaen; en het volk zal door die welingerigte pooging, zich allengs tot eene steeds klimmende beschaving en verlichting verheffen.

§. 9.

Zonder tot de verdere oorzaken der aengewezene verwaerloozing op te klimmen, zal ik doen aenmerken dat de byzonderste en jongste, de twintigjarige overheersching der Franschen is, die alles in het werk stelden om ons hunne tael overtezetten; nogtans is hun dit niet volkomen gelukt: in weêrwil van hunne betrachtingen bleven wy onze moedertael behouden.

Niet te min bracht dit onze tael een merkelyk nadeel toe. Er ontstond, uit die voortdurende werking ter verspreiding der Fransche tael, in zekere gemoederen een vooroordeel ten voordeele der zelve. Geen wonder: alle de betrekkingen des bestuers werden in het Fransch opgesteld. Dit deed zich onmiddelyk in de opvoeding gevoelen, die nu schier algemeen in de Fransche tael geschiedde; en daer de landtael tot geen blykend nut meer strekte, werd zy wel-

haest eener ernstige oefening onwaerdig gekeurd, en verzuimd.

Wy ontkennen niet dat de Fransche tael wyd verspreid en hierdoor aen den koophandel en verscheidene andere standen der maetschappy onontbeerlyk is; ook stellen wy ons tegen de kennis dezer tael niet; vreemde talen aen te leeren is altyd zeer nuttig; maer daerom moet men zyne eigene niet verwaerloozen noch onbeoefend laten; het bestuderen eener vreemde tael vereischt wel voornamelyk, en vooraf, eene grondige kennis zyner moedertael; de eenigste tael welke men *volkomen* machtig wordt, en gevolgelyk tot het onderwyzen en aenleeren van andere talen moet gebruiken.

§. 10.

Het veronachtzamen der moedertael by de eerste opvoeding dient niet weinig, om een vooroordeel, door zoo vele andere ontstandigheden begunstigd, meer en meer te doen inwortelen. Velen kennen hunne eigene tael niet, en veelal veracht men hetgene men niet kent.

Verstandiger was de handelwyze onzer Voorouders! Zy gevoelden al het nadeelige dezer verwaerloozing; zy wisten dat de opvoeding in eene vreemde tael de grondslagen van het volksbestaen krenkt en ondermynt, en dat de minachting en nalatigheid ten aenzien der moedertael voorboden zyn van den ondergang der nationaliteit.

Tot voorkoming van dit kwaed beletten zy, zoo veel mogelyk, den omgang met naburige volken aen de Belgische jongelingschap, en zy hadden voorwaer het misverstand niet van hunne kinderen aen vreemde meesters toe te vertrouwen, of naer vreemde landen te zenden, waer hun een afkeer tegen het vaderlandsche ingeboezemd wordt; een afkeer des te nadeeliger in zyne uitwerkselen naer mate hy in jongere jaren wordt ingezogen.

Zy zelven, en geenszins vreemde leermeesters, namen voor de opvoeding hunner kinderen zorg; zy boezemden hun eerbied voor het eigene in; zy leerden hun vroomheid, vaderlandsche zeden en 's Lands tael waerdeeren en hoogachten. Zy vormden niet slechts Belgen by name, maer echt vaderlandsche, onverfranschte Belgen.

Deze Belgen schaemden zich niet hunne moedertael te spreken; zy waren over dezelve trotsch, en gedoogden nooit dat de Fransche tael in de zaken van het bestuer ingevoerd werd.

Zoo lang de vorsten dezer landen inboorlingen waren, leed de tael geen of weinige afbreuk. Voor de eerste reize ontstonden hier omtrent moeielykheden, toen de schepter der Belgische regering in handen der Bourgondische prinsen verviel. Deze vorsten van 't Fransche huis afstammende en in 't Fransch opgebragt, trachtten meer dan eens de tael der landen die zy kwamen besturen door de Fransche spraek te doen vervangen; doch te vergeefs.

De staten verhieven zich bestendig tegen de schending der vaderlandsche rechten, en er werd sedert in *de blyde inkomsten* en in de andere *privilegien* der provintien besproken en vastgesteld dat alle voorstellen, beden en andere zaken van beheer in de landtael moesten geschieden (7).

§. 11.

Hoe zyn wy van de voetstappen onzer voorvaderen afgeweken! Wy hebben hunne wyze voorbeelden verwaerloosd, en eenigen zelfs onder ons hebben niet slechts de Fransche tael aengenomen, maer ook vaderlandsche zeden tegen fransche verruild.

O Artevelde! hoe verbolgen en verontwaerdigd zoudt gy niet wezen, zaegt gy de hedendaegsche verbastering onzer landgenoten! ‘Waer is,’ zoudt gy zeggen, ‘de deugd,’ ‘de goede trouw der Belgen heengevaren? Hunne gema-

tigdheid is in losbandigheid of verwyfdheid, hunne zelfstandigheid in zucht naer het uitheemsche ontaerd! Eigenbaet vervangt de goede trouw. O verbasterde nazaet! welke uitheemsche tael hoor ik u spreken, wat uitheemsche, dagelyksverwisselende dracht zie ik om uwe lendenen? - Belgen! laet gy u thans door vreemden overheeren? Zoo slaefsch waren uwe Voorvaderen niet: zy hadden 't bezef hunner eigenwaerde.

Schudt, schudt het juk dezer vooroordeelen af; gy ten minste, gy onverbasterde teelt der helden van Woeringen, van Kortryk, van Crecy, van St. Quentin, waer de nationaliteit der Belgen zoo heldhaftig uitblonk en gestaefd werd. Voorkomt uw nakenden ondergang; herryst! Neemt als een herschapen volk uw vaderlandsche zeden en vaderlandsche tael weder aen.

Kleeft niet langer aen het waggelende staetsgebouw van Frankryk; ziet gy niet dat het door bedorvene zeden ondermynd, reeds lang een' naderenden val voorspelt? vreest, dat zyne neêrstorting u medeslepe, en u onder zyne bouwvallen begrave.

Doet het eigenaerdige op het vreemde zegevieren; boezemt den landzaet eerbied voor de deugden der voorvaderen in; eens evenaert gy dan de braefheid van het voorgeslacht, en dan eerst zult gy waerlyk groot worden!'

Zie daer hoe Artevelde ons zoude toespreken; zie daer hoe elk oprechte Belg zou dienen te denken, en te spreken.

Gend, 1833.

Ph.^{s} BLOMMAERT.

Aenteekeningen.

(1) De bevolking van dat gedeelte van Luxemburg, waer het Hoogduitsch de volkstael is, beloopt op 127,500 zielen.

(2) De heer VERLOO, in zyn belangryk werkjen: *Verhandeling op het niet achten der moederlyke tael* (*), bewyst dit ook op de volgende wyze: ‘En om met eenen oogslag te zien,’ zegt hy, ‘het bedrag van het Waelsch tegen het Vlaemsch, het Waelsch is op de minstbevolkte landstreken binnenwaerts het land in gelegen; het Vlaemsch is verstrekt op de beste gewesten, langs geheel de zeekusten, op de byzonderste oevers van de Schelde, de Leye, den Rupel en op de vaerten, waer alles krielt van volk, ryk en gelukkig is. Het Vlaemsch heeft in te brengen de schoone steden van voornamen rang, Brussel, Gend, Antwerpen, Loven, Mechelen, Aelst, Brugge, Iperen, Kortryk, Ostende, Ruremonde en het land van Waes, het welk niet als eene groote stad is; waer het Waelsch niet tegen te stellen heeft, als Bergen, Namen en Doornyk, die met dryen samen noch geen Brussel noch Gend alleen maken. En wie de gelegendheden der Vlaemsche en Waelsche landstreken kent en de bevolking en weelde der zelve overweegt, zal zeker belyden, dat in myne opneming het Fransch niet te kort gedeylt is.’ En van het Waelsch sprekende vervolgt hy bladz. 33: ‘Schoon onze Waelen hunne kinderen opbrengen, leeren leezen en schryven in het Fransch, hunne moederlyke, hunne landtael, gaet nogtans zoo verre van het Fransch af, dat de ware Franschen hun geensints verstaen. De Luykenaers, die schier binnen ons land gezeten zyn, maken somtyds dichten en Liedekens, in hun Waelsch; doch een Franschman zal dit zoo min verstaen, zelfs minder als het Spaensch of Italiaensch; zoo dat het Waelsch zoo min Fransch is, als het Spaensch. Het is daer en boven eene zeer leelyke tael, en gelyk Guicciardinus zegt, *Sermo corruptus valde, et perabsurdus*.’

(3) Men hebbe slechts de eene of andere kunst te zien; de *Scheikunst* B.V. wordt in 't Fransch *Chymie* genaemd. Wie zal op dezen

(*) Deze nieuwe uitgave is te bekomen by de Uitgevers Snoeck-Ducaju en Zoon, in 12.° 100 bladzyden.

naem zich eenig denkbeeld kunnen vormen van hetgene hy aenduidt, ten zy hy alreeds de kunst kent? Chymie komt volgens eenigen van het grieksch χ□ω of χεω, dat eigenlyk *smelten* beteekent; om dat men dezen naem in den beginne gaf aen de kunst, die 't smelten en 't zuiveren der metalen ten doel had. Tegenwoordig geeft men den naem van Chymie aen die kunst, die de scheiding der gemengde lichamen en hunne wederzydsche werking tot voorwerp heeft. Van daer ook de naem van *Scheikunst*, die beter dan *Chymie* de bedoelde zaek beschryft.

Zoo is het met de overige kunstwoorden gelegen, als *oxigène*, zuerstof; *azote*, stiklucht; *calorique*, warmtestof; *hydrogène*, waterstof; *oxalate*, zuringzout, enz. Dat men oordeele welke dezer uitdrukkingen de klaerste gedachten te wege brengen.

(4) *Lofdicht op de Nederlandsche Tael door het koninklyk Genootschap* Concordia *te Brussel bekroond en in het licht gegeven;* Brussel 1829. Hetzelve komt mede voor in de *Gedichten van P. Van Duyse;* 's Gravenhage, by Immerzeel, junior. 1830.

(5) De heer A. Barbier, getuigt dit, in zyn werkjen: *Jambes*, (Brux. 1832), en bezonderlyk in de 12.de, bladz. 66:

Les théâtres partout sont d'infâmes repaires,
Des autels de débauche, où le vice éhonté
Donne pour tous les prix leçon d'impureté.
C'est à qui chaque soir sur leurs planches banales
Étalera le plus de honte et de scandales,
A qui déroulera dans un roman piteux
Des plus grossières moeurs les traits les plus honteux,
Et sans respect aucun pour la femme et pour l'âge,
Fera monter le plus de rougeur au visage.
Allez, homme au coeur pur, allez en curieux
Heurter vos pieds, le soir, à tous ces mauvais lieux;
Dans ces antres infects descendez, quand la brume
Sur la grande cité comme un fallot s'allume.
Vous verrez au milieu d'un fleuve de sueur
Sous un pâle soleil et sa jaune lueur,
Sans haleine, sans pouls, et les lèvres muettes.
Tout un peuple accroupi sur de noires banquettes,
Écoutant à plaisir la langue des bourreaux,
Apprivoiser ses yeux au sang des échafauds; etc.

(6) Vergeefs zal een schryver zyne onkeurige en barbaersche schryfwyze trachten te verschoonen, met in de voorreden te zeggen, dat hy in zyne eigene tael niet schryft; zoo nogtans deden Des Roches, De Bast, Raepsaet en meer anderen. - Niemand dwong hen immers eene vreemde tael te gebruiken.

Hoe geschikt ondertusschen onze landgenoten zyn, om by eene eenigzins aengewakkerde beoefening in de landtael te schryven, hebben de laetste jaren onzer vereeniging met Noord-Nederland bewezen. Vele verdienstelyke mannen hebben zich even gunstig als Letterkundigen en Dichters doen onderscheiden. Onder meer anderen vervolgden de heeren J.F. Willems, van Antwerpen; C. Vervier, L. D'Hulster en L. de Potter, van Gend; Lambin, van Ypre; en Hofman, van Kortryk, hunne werkzaemheden. Gunstig maekten zich mede bekend de heeren L. van Roo, van Dixmude, Th. van Loo, van Brugge; A.J. Doornaert, van Kortryk; Ch. Ledeganck, van Eecloo; F. Rens, van Geeraerdsbergen; F. de Vos, van Ninove; J. d'Huygelaere en Désire van der Meersch, van Audenaerde; P.J. Renier, van Deerlyk; Aug. Biebuyck, van Gotthem; C. Minnens, van Coolscamp; L. de Vlaminck, van Thielt; Cracco, van Rousselaere; D. de Simpel, van Staden; C.P. Serrure, Stips, J.F. Verspreeuwen en F. de Visser, van Antwerpen; P. van Duyse, van Dendermonde; en de overledene heeren M. Van Rysingen, van Lokeren; en J.V. Wouters, van Lier.

Als Dichteresse trad jufvrouw M. Doolaeghe, van Dixmude, op. Haer Ed. behaelde den eersten prys in den dichtstryd te Ypre (1826), en werd tot eerelid der Letterkundige Maetschappyen van Gend, Brugge en Antwerpen benoemd.

(7) *Tot opheldering dezes, voeg ik hier, als bylage, een kort overzicht van de oude rechten en gesteldheid der Nederduitsche Tael in België*.

België in het algemeen.

Gelyk Julius Caesar, Tacitus en alle volgende historieschryvers getuigen dat het meeste deel der Belgen van *Duitsche* afstamming was, zoo is ook van ouds de *Nederduitsche* tael de eenigste geweest, welke aenspraek heeft kunnen maken op den titel van *Nationale tael*, en geheel Europa heeft aen dezen titel hulde gedaen met aen dezelve den naem te geven van *Lingua Belgica*.

Als een gevolg van dit zoo lang onbetwist geblevene voorrecht, hebben de staetkundige schryvers van ons land, inzonderheid de graef Neny, opgemerkt dat *alle de blyde inkomsten* van onze landvorsten, by derzelver inhuldiging te Brussel, te Leuven, te Gend, te Antwerpen, en waer men Nederduitsch spreekt, *alleen* in de Vlaemsche tael vervat zyn geweest, schoon ook de *Walen* daerin betrokken waren. Zoo zyn de stukken wegens de inhuldiging der keizers Joseph II, Leopold en Frans I, korts voor de Fransche overheering, niet tegenstaende die Vorsten onze tael niet machtig waren, in het *Vlaemsch* opgesteld. Volgens de grondwet van den staet, moesten de kanselier en raden van Brabant en Vlaenderen de Vlaemsche tael gebruiken in alle stukken welke voor de vlaemsch-sprekende bevolking waren.

Brabant en Limburg.

Ter uitzondering van eenige weinige verorderingen van justitie welke in de twee talen uitgevaerdigd zyn geweest en die van vry latere tyden zyn, kan men zeggen dat de vlaemsche tael in deze provintie by uitsluiting gebezigd werd in alle openbare handelingen van bestier en rechtspleging.

De *hooge raed* te Mechelen, benevens de *raed* van *Brabant*, maekten gebruik dan eens van het Fransch, en dan eens van het Vlaemsch, naer gelang de zaken, door dezelve behandeld, van toepassing waren tot Vlaemsche of Waelsche ingezetenen.

Alle de akten der *Staten van Brabant*, waer van de oorkonden nog in 's ryks archief te Brussel berusten, zyn van de vroegste tyden af tot in 1794 *alleen in het Vlaemsch* opgesteld.

De rekeningen van het domein te Brussel, over het jaer 1404 tot het jaer 1795, bevindt men, zonder uitzondering, mede in het Vlaemsch te zyn opgemaekt.

De zaken van justitie en politie werden aldaer, tot in het laetstgenaemd jaer toe, almede in de Nederduitsche tael beschreven, blykens de nog bestaende registers van den amman. Toen de hoofdschout en de andere ambtenaren van *Waelsch-Brabant* in 1622 verzochten om de rechtsgedingen te Leuven, betreffende persoonen uit het waelsche kwartier, in de Fransche tael te mogen houden,

werd hunne vraeg, by besluit van den raed van Brabant, gedagteekend 14 july 1622, als niet ontvangbaer afgewezen; om dat men vreesde dat de vlaemschsprekende ingezetenen daer door soms gedwongen zouden zyn geweest eene andere dan hunne eigene tael te gebruiken.

Ten jare 1814 werd aen den gouverneur-generael van België, den baron De Vincent, binnen Brussel, een smeekschrift aengeboden, geteekend door 145 ouddekens en syndics der negen *sectien* dier stad, in het welk onder andere gezegd wordt: *De volken van Duitschland hebben hulde bewezen aen de tael van ons land; doch wy moeten ons schamen dat wy nog onder het juk der Fransche tael gaen. De verbanning der Vlaemsche tael dient op te houden*.

Antwerpen.

Nog meer dan in andere provintien was men hier op het uitsluitend gebruik der vaderlandsche spraek van ouds zeer gezet. Immers, schoon deze koopstad in haren hoogsten bloei meer vreemde dan ingeborene stedelingen telde en er de koophandel groote vryheden genoot, zoo leest men nogtans in de *costumen* dezer stad, dat alle zaken van justitie en regering aldaer by uitsluiting moesten behandeld worden in de Vlaemsche tael, *niettegenstaende dat partyen de selve niet verstaen*.

De gedeputeerden van Antwerpen te Brussel, waren op het gebruik der moedertael dermate nayverig dat zy aen den hertog van Alva, die hun eene in 't Fransch geschrevene ordonnantie ter hand stelde, durfden verklaren dat zy daeraen geen gevolg wilden geven, zoo lang hun de mededeeling niet in het Vlaemsch gedaen ware.

Vlaenderen.

Hebben wy de rechten der landtael in de andere gewesten duerzaem en volstandig bevestigd gezien, die rechten kunnen met nog veel meer bewyzen ten aenzien der beide Vlaenderen gestaefd worden. Geen volk bestaet er misschien ter wereld dat meer belang stelde in het beoefenen der moedertael, by het openbaer bestuer, dan de Vlamingen. Reeds onder Lodewyk van Male toonden zy zulk eenen grooten afkeer voor de Fransche rechtspleging en tael, dat zy van

de gerechtskamer te Ryssel, waer alle de zaken in het Fransch behandeld werden, volstrekt geen gebruik wilden maken, hebbende liever *niet,* dan voor een fransch hof, te appelleren. Meyer en Oudegherst getuigen, onder het jaer 1405, dat graef Jan by zyne inkomst te Gend aen de Vlamingen beloven moest de Rysselsche kamer af te schaffen, en zyn hof in de Vlaemsche tael te zullen houden, welke belofte in de landcharter van *Marie van Bourgondie*, van het jaer 1476, vernieuwd werd met de volgende woorden '*Dat men allen saken onsen voorseyden lande van Vlaenderen aengaende, handelen ende proposeren sal in de tale van den zelven lande, ende insgelycx tgone dat men proposeren sal van sprincen of sprincessen weghe, tsy in openinghen, versouken, oft antwoorden, oec doen sal in de zelve tale, ende alle letteren, het sy sententien, appointementen, privilegien, provisien van justitien oft andere die men gheven sal van sprince of sprincessen weghe, gheven ende expedieren sal in vlaemssche*'

Alle deze wetsbepalingen waren ten jare 1795 nog van toepassing. Indien men, in enkele gevallen, daer van soms afgeweken is, gebeurde dit by wyze van oogluiking, doch geenzins op grond van rechte.